

Peter De Graef

DRIE ZIELEN IN MIJN BORST

Johan Thielemans

Herkenbaar en uniek als geen een: Peter De Graef.

In hem leeft een kunstenaar met drie zielen.

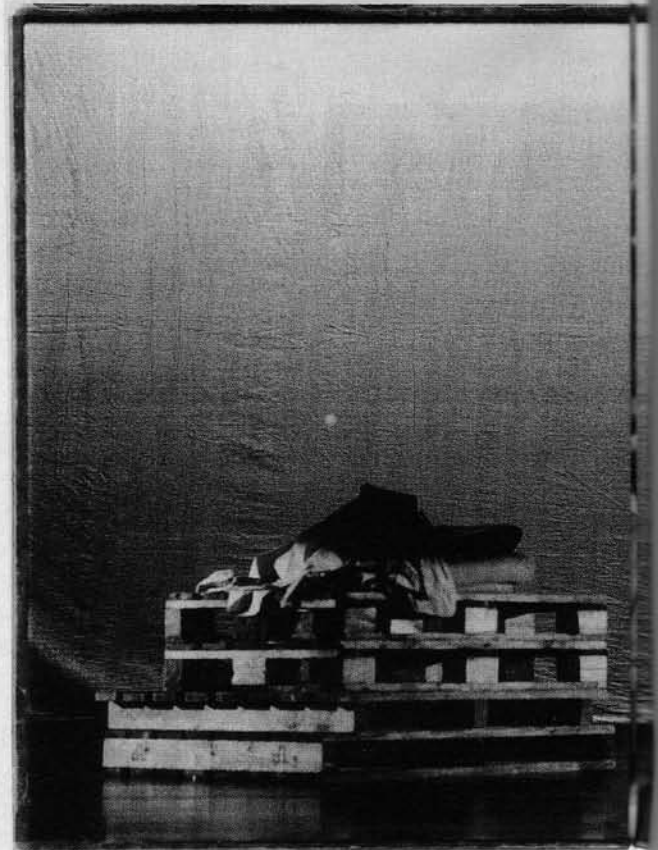
Eerst en vooral de verteller pur sang, Peter De Graef de schrijver. Hij cirkelt steeds rond onheil, menselijke pijn en de onontkoombare catastrofe. Hij tekent mensen in extreme toestanden. De verteller heeft een levensfilosofie die hem in staat stelt om vol te houden. Hij wil het publiek in zijn gewonnen wijsheid laten delen. De omstandigheden mogen zich dan al tegen hem hebben gekeerd, hij vindt de kracht om overeind te blijven. Die kracht bestaat uit twee elementen: de mogelijkheid om te getuigen over het voorbij leed, en het genot om uitzinnig en wanhopig te zingen. Beide grijpen de toeschouwer direct aan en laten hem vaak ontredder achter.

De schrijver houdt ook van ingewikkelde strategieën. De Graef is op zijn best als hij verschillende draden door het verhaal trekt. Die hebben schijnbaar niets met elkaar te maken. Elke anekdote is op zich komisch of ontroerend, maar een deel van de spanning bouwt De Graef op rond de vraag: wat hebben die vertelsels onderling met elkaar te maken? Wie vertrouwd is met De Graefs toverdoos weet dat er een moment komt waarop alles in elkaar klikt. Niets is overbodig. Wanneer de val van het verhaal dichtklapt, zit de toeschouwer gevangen: emoties snoeren hem de keel toe.

Op de loer achter elke struik

Dat verteluniversum is in wezen niet veranderd sedert De Graefs eerste monoloog *Et voilà* (1992). Vertelling na vertelling leerde de toeschouwer het innerlijk landschap van De Graef beter kennen. Het is er koud en verraderlijk. Wreedheid ligt op de loer achter elke struik. Er waait een bittere wind van humor en ironie. En iets hunkert naar wat genegenheid. Het schokkende verhaal wordt hierdoor net verdraaglijk. Maar in zijn beste teksten gunt De Graef ons niet de vlucht in de sentimentaliteit. Hij laat zijn publiek achter, starend in een oog van onbegrijpelijke wreedheid.

Dat is het eerste gezicht van Peter De Graef.

Marsman

Maar daarnaast ontpopt hij zich als een heerlijk podiumbeest. Zijn woorden wil hij laten weerklinken in een theatteruimte. Daar wordt met een grote eenvoud aan middelen een intrigerende wereld opgebouwd. Die is op geen enkel ogenblik realistisch. Hij tovert met licht: strepen, vlakken, vlekken. Hij heeft hierbij een medeplichtige gevonden bij Arne Lievens, een bescheiden West-Vlaming die met een paar spots en een duistere ruimte wonderen doet. Hij geeft de abstracte ruimte van de scène een ziel. Lievens is bij Peter De Graefs voorstellingen uitgegroeid tot een van onze bijzonderste scenografen. Binnen die ruimte verschijnt De Graef als een marsman. Hij cultiveert dat beeld: dat blijkt uit de manier waarop hij zijn weerbarstige haren opkamt. Een rare man, geen adonis, zeker geen klassieke verleider. Als hij dan begint te

praten, horen we die hoge, wat hese stem. Ze valt buiten alle maten en gewichten. Bij een eerste beluistering is het even wennen. Maar De Graef weet zijn onvolmaakte instrument te dwingen tot de mooiste taalmuziek die op Vlaamse podia te beluisteren valt. Ze is scherp, ironisch, agressief, en gevoelig. Dat is het tweede ik van De Graef.

Een chemisch huwelijk

Er is nog een derde.

Op weg door het Vlaams theater ontmoette Peter De Graef regisseur Dirk Tanghe. Een vreemde chemische reactie vond plaats. Tanghe trof in De Graef een begenadigd vertolker. Hij was de ziel van *Who's afraid of Virginia Woolf*. De Graef demonstreerde dat hij zowat de enige Vlaamse acteur is die weet hoe een academicus praat. Deze vruchtbare samenwerking werd – voorlopig, mag men hopen – afgebroken met

Reigen, een regie die van de acteur een grote fysieke inzet vereiste. Maar ook daar, in de verschillende gedaanten van de Man in Schnitzlers stuk, toonde De Graef met hoe weinig middelen hij de verschillende karakters weet neer te zetten.

De Graef behoort tot de begenadigde soort acteurs die gegrepen lijken door hun rol. Ze worden er door bezeten. Maar hij biedt de moderne versie van de inleving omdat hij, steeds sterk vanuit de eigen persoonlijkheid, zijn eigen lijf het nieuwe personage tegemoet laat treden. De Graef als Proteus, ongetwijfeld, maar onmiskenbaar De Graef. Acteren als grote kunst.

Na de zware arbeid met Tanghe bij het Nederlandse gezelschap De Paardenkathedraal, is De Graef even teruggetreden, moe, een beetje leeg door uitputting. Het bleef een beetje stil rond hem. Maar inmiddels heeft de roep van de planken weer geklonken, de woorden gingen weer door zijn hoofd tuimelen. En hier staat hij, met een nieuwe tekst, *Niks*.

Niet niks

Die levert een groter emotioneel labyrint dan zijn vroegere monologen. Het eerste deel is het gewaagst, het moeilijkst ook om te spelen. Je ontdekt die depressieve man. Subtiel beschrijft De Graef diens psychologische crisis. Theatraal leidt dat niet tot de bekende spanning, want elk initiatief lijkt overbodig. De tekst loopt voortdurend dood, de stemmingen wisselen, laten zich niet kneden tot een dramatisch logisch geheel. Voor de acteur lijkt dit een hele uitdaging, want alles wat hij emotioneel opbouwt legt hij het volgende ogenblik zelf weer stil. Het is een tekst van steeds opnieuw beginnen, zonder resultaat. In het tweede deel van de vertelling komt de toeschouwer meer te weten over de oorzaken. Dan betreden we bekend terrein. Wreedheid, onbegrip, catastrofe : ze zijn alle weer present. En natuurlijk, als alles gezegd is, staat De Graef opnieuw luidkeels te zingen. ■

Peter De Graef, *Niks*, Paleis voor Schone Kunsten, 22 januari, 12.40 uur. Een lunchvoorstelling van Paleis vzw.

Ook in zijn nieuwe monoloog *Niks* grossiert Peter De Graef in wreedheid, onbegrip en catastrofe

theater